

روش جاری اجرای فریضه

امربه معروف و نهی از منکر در دانشگاه

سازمان بسیج اساتید کشور

معاونت فرهنگی و اجتماعی

اسفندماه 1399

بسمه تعالی
روش جاری اجرای فریضه
امر به معروف و نهی از منکر در دانشگاه
اسفند 1399

«امر به معروف و نهی از منکر، یک وظیفه عمومی است.»

(بیانات رهبر معظم انقلاب در خطبه‌های نماز جمعه تهران، 79/09/25)

مقدمه و طرح مسئله

دانشگاه مرکز تبیین فریضه الهی امر به معروف و نهی از منکر است. آگاهی و شناخت نسبت به مصادیق نیکی‌ها و بدی‌ها و وظیفه دانایان امت و اساتید و معلمان می‌باشد. عمل به نیکی‌ها و انتشار و فرهنگ‌سازی آن‌ها و دوری از بدی‌ها و اعلام بیزاری از منکرات لازمه شناخت است. احیای معروف‌ها بر همگان واجب است بالأخص برای نخبگان اولویت قطعی آنان محسوب می‌گردد. در قرآن کریم تصریح شده است: «و لتکن منکم امه یدعون الی الخیر و یأمرون بالمعروف و ینهون عن النکر و اولئک هم المفلحون». (آل عمران/104) اجرای این فریضه نه تنها فی نفسه مطلوب است بلکه در صورت اجرای صحیح و سازنده آن آثار و برکات فراوانی برای جامعه اسلامی خواهد داشت. تبیین این فریضه از رسالت‌های دینی اساتید می‌باشد و علاوه بر آن حسن اجرای امر به معروف و نهی از منکر در شرایط کنونی آن‌هم در دانشگاه‌ها از وظایف خطیری است که باید با مراعات و ملاحظه تمامی ظرافت‌ها به انجام برسد.

اهمیت و ضرورت موضوع

وجوب امر به معروف و نهی از منکر در آموزه‌های دینی مبنای عمل پیروان است. سعادت و کمال انسان‌ها و ملت‌ها در طول تاریخ در پرتو اجرای صحیح این فریضه به دست آمده است. از طرفی انحطاط جوامع بر اساس قصص قرآن؛ در پی ترک امر به معروف و نهی از منکر قلمداد شده است؛ بنابراین در اهمیت و ضرورت این فریضه می‌توان گفت اولاً امر قطعی شارع مقدس به آن تعلق گرفته است، ثانیاً به علت اینکه صلاح و اصلاح جامعه در اجرای همگانی این فریضه و تمامی موضوعات و مسائل فردی و اجتماعی و سیاسی و اقتصادی می‌باشد، ثالثاً اجرای صحیح و گسترده آن موجب احیا و اجرای سایر فرایض دینی و معروف‌ها می‌گردد. چنانچه در روایات تصریح شده است که «بها تُقام الفرائض». (اصول کافی، جلد 5، صفحه 56) رابعاً اصلاح و

ارشاد و هدایت نخبگان و خواص به خودی خود موجب اصلاح عامه مردم می‌گردد و فساد نخبگان و اندیشمندان سبب فساد مردم خواهد شد.

وقتی این فریضه بر همگان واجب است به طریق اولی نخبگان و اساتید رسالت و مأموریت مضاعف پیدا می‌کنند. دعوت به نیکی‌ها و پرهیز دادن از منکرات در ابعاد آگاه‌سازی، توصیه، تشویق و ترویج از اهمیت زیادی برخوردار است. در فرهنگ اسلام و سیره نظری و عملی پیشوایان دین تأکید شده است که با عمل خود، دیگران را به کار خیر ترغیب نمایید: «کونوا دعاه الناس بغیر السننکم» (کلینی، کافی، ج 2، ص 78) با ادبیات جذاب و محترمانه باید دیگران را نصیحت نمود. باید به میزان تأثیرگذاری و اثربخشی توجه داشت و نباید کاری که اثر مطلوب ندارد انجام داد.

معروف و منکر معانی خاص خود را در منابع دینی دارد. برخی معتقدند معروف یعنی آنچه همه می‌دانند خوب است و منکر یعنی آنچه همه آن را بد و نامطلوب می‌دانند. معروف آن است که تبدیل به فرهنگ عمومی شده یعنی ارزش‌های مشترک یک جامعه قلمداد می‌گردد. در دنیای امروز خود این امر که فردی مثل پلیس عمل کند یک منکر است. طرف می‌گوید این‌ها خودشان را حق می‌بینند! خود برترین هستند! پس اینجا امر به معروفی نشده در واقع منکری ترویج شده است یعنی خود این تذکر منکر است برای همین لازم و ضروری است در دانشگاه‌ها استادان و متولیان فرهنگی طوری عمل کنند که وجودشان و عملشان و معاشرتشان امر به معروف و نهی از منکر باشد و این در سایه تواضع به دست می‌آید. (کسی که توقع سلام ندارد، پیش‌قراول ندارد، تغافل از عیوب مردم دارد، در مردم فقط حسن می‌بیند...) نه این که تفرعن و حب جاه و ریاست و حب دنیای خود را نبیند

انجام این فریضه شرایط دارد: اول: جواز التأثیر دوم: نفی المفسده

اول) جواز التأثیر: باید نحوه انجام فریضه طوری باشد که بدانیم تأثیر دارد. آیا گفتن تأثیر دارد یا نتیجه عکس است؟ اگر تغافل کردیم و حتی احترام گذاشتیم نتیجه بهتری ندارد؟ یک عالم دینی متخلق به اخلاق دینی می‌تواند امر به معروف کند که احکام را می‌شناسد و این مسائل را می‌فهمد.

دوم) نفی المفسده: یعنی نباید به این امر به معروف و نهی از منکر مفسده‌ای مترتب باشد. مثلاً شما وظیفه داری مجلس غیبت را ترک کنی اما اگر ترک جلسه باعث تفسیق مؤمن شد؟! شاید او متوجه نباشد... یا شاید دلیلی داشته باشد: لا یُحِبُّ اللهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ... پس خود آن ترک مجلس ممکن است منکر باشد.

اهداف

1- تحقق مطالبه رهبر معظم انقلاب اسلامی مبنی بر احیا و زنده نگه داشتن امر به معروف و نهی از منکر و نهادینه ساختن آن در فضای دانشگاهها

2- تقویت و نهادینه ساختن تفکر و روحیه مسئولیت اجتماعی داشتن امر به معروف و نهی از منکر در قبال یکدیگر

3- منزلت افزایی و تعامل اساتید، تشکلهای و نهادها در احیا امر به معروف و نهی از منکر در دانشگاهها
منظورها

1- تنظیم و فرهنگ سازی شاخصه های امر به معروف و نهی از منکر بر اساس منظومه فکری امام خمینی (ره) و رهبر معظم انقلاب اسلامی در دانشگاهها

2- اطلاع رسانی و تبیین شاخصه های امر به معروف و نهی از منکر

3- انطباق این شاخصه ها با اساتید بسیجی

تعاریف و اختصارات

نخبه کسی است که بر دیگران نفوذ دارد و نظر و گفتار و رفتار او برای بخشی از مردم اعتبار دارد و از آنان تبعیت می شود. صاحب نظران می گویند نخبه کسی است که معمولاً در جامعه نقش های رفیع و کارکردهای ارزشمندی از نظر اکثریت مردم دارد. می توان گفت نخبه مرجعیت فکری و رفتاری دارد و نخبگان یک طیف از گروه های مرجع در هر جامعه محسوب می شوند.

در امر به معروف و نهی از منکر دو معنای مهم برجسته است:

1- امر به معروف و نهی از منکر یعنی مردم را به کار نیک واداشتن و از کار زشت بازداشتن.

(رساله احکام آموزشی عبادی مطابق با فتوای رهبری، جلد اول، فصل هشتم، درس 76)

2- معروف هر آن چیزی است که عقل و شرع آن را به نیکی و خوبی می شناسند و معرفی می کنند و

منکر هر آن چیزی است که عقل و شرع آن را ناپسند می دارند. (مفردات راغب، ص 343)

تدابیر و مستندات

1- امر به معروف و نهی از منکر دو اصلی است که در اسلام که همه چیز را می خواهد اصلاح کند، یعنی با این دو اصل می خواهد تمام قشرهای مسلمین را اصلاح بکند، به هم مأموریت داده. به همه، به تمام افراد زیر پرچم مأموریت داده که باید او را وادار کنید همه را به کارهای صحیح و جلوگیری کنید از کارهای فاسد.

(امام خمینی (ره)، صحیفه نور، ج 9، ص 195)

2- در امر به معروف و نهی از منکر شأن و مرتبه اجتماعی افراد مهم نیست و هر کس از هر قشر و طبقه اجتماعی موظف است دیگران را از هر قشر و طبقه اجتماعی که باشند، امر به معروف و نهی از منکر کند به هر فردی لازم است که امر به معروف کند. اگر یک فرد خیلی به نظر مردم مثلاً پایین، یک فردی که به نظر مردم خیلی اعلام رتبه هم هست، اگر از او یک انحرافی دید، بیاید (اسلام گفته برو به او بگو، نهی کن) بایستد در مقابلش بگوید این کارت انحراف بود نکن. (امام خمینی (ره)، پرسمان دانشجویی، 58/07/02)

3- قرآن در ستایش مجاهدان راه حق، کارکرد آنان را پس از پیروزی، اقامه صلات و ایتاء زکات و امر به معروف و نهی از منکر می‌داند و در حقیقت، نخستین و مهم‌ترین وظایف آنان را در هنگام تشکیل حکومت معین می‌کند. (مقام معظم رهبری، پیام به اجلاس سالانه زکات، 96/09/09)

4- نعمت الهی، نظام جمهوری اسلامی ایران، امر به معروف و نهی از منکر، حفظ نظام اسلامی، دفاع از انقلاب اسلامی (مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان، 1380/06/15)

5- در خصوص امر به معروف و نهی از منکر حدیثی دیدیم که از جمله چیزهایی که برای آمر به معروف و ناهی از منکر ذکر می‌کند، «رفیق فیما یأمر و رفیق فیما ینهی» بود. آنجایی که جای رفیق است که غالب جاها هم از این قبیل است انسان باید با «رفیق» عمل کند؛ برای اینکه بتواند با محبت آن حقایق را در دل‌ها و در ذهن‌ها جا بدهد و جایگزین کند. تبلیغ برای این است؛ برای زنده کردن احکام الهی و اسلامی است.

(مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار جمعی از روحانیون، 78/03/23)

6- خداوند متعال چهار شاخص را در این آیه شریفه (سوره حج آیه 41) برای آن مؤمنانی که قدرت در اختیار آن‌ها قرار می‌گیرد و از زیر سلطه قدرتمندان جائر خارج می‌شوند، معین کرده و وعده کرده است که «إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ»؛ خدای متعال قادر است که یک چنین ملتّی را نصرت کند و یقیناً هم نصرت خواهد کرد. از این چهار شرط، یکی نماز است، یکی زکات است، یکی امر به معروف است و دیگری نهی از منکر. اگر این ارزش‌ها را نگهداشتید، نظام امامت باقی می‌ماند. آن وقت امثال حسین‌بن‌علی (ع) دیگر به مذبح برده نمی‌شوند؛ اما اگر این‌ها را از دست دادیم چه؟ اگر روحیه بسیجی را از دست دادیم چه؟ اگر بجای توجه به تکلیف و وظیفه و آرمان‌های الهی به فکر تجملات شخصی خودمان افتادیم چه؟ اگر جوان بسیجی، مؤمن و با اخلاص را که هیچ‌چیز نمی‌خواهد جز میدانی برای مجاهدت در راه خدا، در انزوا قرار دادیم و یک آدم پر رو، افزون‌خواه پرتوقع و بی‌صفای بی‌معنویت را مسلط کردیم چه؟ در این صورت همه‌چیز دگرگون خواهد شد. (مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار عمومی مردم حرم مطهر رضوی، 94/01/01)

7- هرچند فریضه امر به معروف و نهی از منکر یکی از بزرگ‌ترین واجبات اسلام است و توصیه به آن در قرآن و گفتارهای پیامبر خدا (ص) و امیر مؤمنان (ع) و دیگر امامان (ع) دارای لحنی کم‌نظیر و تکان‌دهنده است ولی اگر کسی از این هم چشم‌پوشی کند و تنها به ندای خرد انسانی گوش بسپرد باز هم بی‌شک این عمل سازنده را فریضه و تکلیف خواهد شمرد. به نیکی خواندن و از بدی بر حذر داشتن را کدام خرد سالم ستایش نمی‌کند و کدام انسان خیرخواه و حساس از آن روی می‌گرداند؟ کار نیکی که مخاطب خود را به آن امر

می‌کنیم و رفتار زشتی که وی را از آن بر حذر می‌داریم هرچه بزرگ‌تر و تأثیر اجتماعی یا فردی آن ژرف‌تر و ماندگارتر باشد امر به معروف و نهی از منکر ما ارزشمندتر است. (نرم‌افزار حدیث و ولایت، 1379/08/23).
واجب فراموش شده ص 26)

8- برای جوان، درس خواندن، عبادت کردن، اخلاق نیک، همکاری اجتماعی، ورزش صحیح و معقول و رعایت آداب و عادات پسندیده در زندگی، همه جزء اعمال خوب است. برای یک مرد، برای یک زن و برای یک خانواده، وظایف خوب و کارهای بزرگی وجود دارد هرکسی را که شما به یکی از این کارهای خوب امر کنید به او بگویید و از او بخواهید، امر به معروف است. نهی از منکر هم فقط نهی از گناهان شخصی نیست تا می‌گوییم نهی از منکر فوراً در ذهن مجسم می‌شود که اگر یک نفر در خیابان رفتار و لباسش خوب نبود یکی باید بیاید و او را نهی از منکر کند. فقط این نیست این جزء دهم است نهی از منکر در همه زمینه‌های مهم وجود دارد مثلاً کارهایی که افراد توانا دستشان می‌رسد و انجام می‌دهند همین سوءاستفاده از منابع عمومی، همین رفیق‌بازی در مسائل عمومی کشور، در باب واردات، در باب شرکت‌ها و در باب استفاده از منابع تولیدی و غیره همین رعایت رفاقت‌ها از سوی مسئولان. (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران، 79/9/25)

9- اگر این ارزش‌ها را نگهداشتید، نظام امامت باقی می‌ماند. آن وقت امثال حسین ابن علی (ع) دیگر به مذبح برده نمی‌شوند؛ اما اگر این‌ها را از دست دادیم چه؟ اگر روحیه بسیجی را از دست دادیم چه؟ اگر بجای توجه به تکلیف و وظیفه و آرمان‌های الهی به فکر تجملات شخصی خودمان افتادیم چه؟ اگر جوان بسیجی، مؤمن و با اخلاص را که هیچ چیز نمی‌خواهد جز میدانی برای مجاهدت در راه خدا، در انزوا قرار دادیم و یک آدم پر رو، افزون‌خواه پرتوقع و بی‌صفای بی‌معنویت را مسلط کردیم چه؟ در این صورت همه چیز دگرگون خواهد شد.

10- من می‌خواهم این واجب فراموش شده اسلام را به یاد شما و ملت ایران بیاورم؛ امر به معروف و نهی از منکر. همه آحاد مردم باید وظیفه امر کردن به کار معروف و نهی از کار بد را برای خود قائل باشند این تضمین‌کننده حیات طیبه در نظام اسلامی خواهد بود. عمل کنید تا آثارش را ببینیم. (68/10/19)

11- نخبگان و خواص در دیدگاه رهبر معظم انقلاب

رهبر معظم انقلاب نخبگان و خواص را با هم و به صورت مترادف به کار برده و آنان را در جامعه تأثیرگذار می‌دانند. از نظر معظم له، نخبگان هر جامعه سررشته‌دار حرکت مردم و صعود و سقوط جامعه هستند، به گونه‌ای که فرمودند: ایجاد یک فکر، یک گفتمان، یک جریان فکری در جامعه به دست خواص جوامع است، به دست اندیشمندان جامعه است، آن‌ها هستند که می‌توانند فکر ملت‌ها را به یک سمتی هدایت کنند که مایه نجات ملت‌ها شود، همچنان که خدای نخواست می‌توانند به سمتی ببرند که مایه بدبختی و اسارت و تیره‌روزی ملت‌ها شوند. (77/2/18 و 75/3/20) بنابراین مسئولان کشور در تمامی سطوح و عرصه‌های مدیریتی کشور (حکومت‌کنندگان)، اندیشمندان و تحصیل‌کرده‌ها (نخبگان فکری)، چهره‌ها و عناصر ذی‌نفوذ

محلی، استانی، ملی، قشری و یا چهره‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، صنفی، اداری و امثال آن همگی در حیطه مفهومی نخبگان جای می‌گیرند.

12- مقام معظم رهبری در جمع تعدادی از فرماندهان نیروی مقاومت بسیج و گردان‌های عاشورا در تاریخ 71/1/24 بیانات مبسوطی ارائه نمودند که مبنای آن عبرت‌های عاشورا بوده است ایشان با تأسی به مسئله پرشور و حماسی عاشورا جملاتی را خطاب به برادران و خواهران بسیجی فرمودند که اهم آن به شرح ذیل می‌باشد:

اگر این ارزش‌ها را نگهداشتید، نظام امامت باقی می‌ماند. آن وقت امثال حسین‌ابن‌علی (ع) دیگر به مذبح برده نمی‌شوند؛ اما اگر این‌ها را از دست دادیم چه؟ اگر روحیه بسیجی را از دست دادیم چه؟ اگر بجای توجه به تکلیف و وظیفه و آرمان‌های الهی به فکر تجملات شخصی خودمان افتادیم چه؟ اگر جوان بسیجی، مؤمن و با اخلاص را که هیچ‌چیز نمی‌خواهد جز میدانی برای مجاهدت در راه خدا، در انزوا قرار دادیم و یک آدم پر رو، افزون‌خواه پرتوقع و بی‌صفای بی‌معنویت را مسلط کردیم چه؟ در این صورت همه‌چیز دگرگون خواهد شد.

اگر بین رحلت نبی اکرم (ص) و شهادت جگرگوشه‌اش در صدر اسلام پنجاه سال فاصله بود، ممکن است در روزگار ما این فاصله خیلی کمتر بشود و فضیلت‌ها و صاحبان فضایل زودتر به مذبح بروند «بسیجی باید در وسط میدان باشد تا فضیلت‌های اصلی انقلاب زنده بماند» دشمن از راه اشاعه فرهنگ غلط فساد و فحشاء سعی می‌کند جوان‌های ما را از دست ما بگیرد. کاری که از لحاظ فرهنگی دشمن می‌کند نه تنها یک تهاجم فرهنگی، بلکه باید گفت یک شبیخون فرهنگی، یک غارت فرهنگی و یک قتل‌عام فرهنگی است. امروز دشمن دارد این کار را با ما می‌کند. چه کسی می‌تواند از این فضیلت‌ها دفاع بکند.

کسی که خودش آلوده و گرفتار است، نمی‌تواند از این فضیلت‌ها دفاع بکند. این جوان با اخلاص است که می‌تواند از انقلاب، اسلام و فضایل و ارزش‌های اسلامی دفاع کند لذا بنده چندی پیش گفتم همه باید امر به معروف و نهی از منکر بکنند الآن هم عرض می‌کنم نهی از منکر کنید این «واجب است» امروز امر به معروف و نهی از منکر، هم مسئولیت شرعی و هم مسئولیت انقلابی و سیاسی شماست. مأمورین رسمی چه مأمورین انتظامی و چه مأمورین قضایی، حق ندارند از مجرم دفاع بکنند. مأمورین باید از آمر و ناهی شرعی دفاع کنند.

«امر به معروف هم مثل نماز واجب است». پایه دین را امر به معروف و نهی از منکر محکم می‌کند. اساس جهاد را امر به معروف و نهی از منکر استوار می‌کند مگر مسئولین و مأمورین ما می‌توانند آمر به معروف و ناهی از منکر را با دیگران مساوی قرار بدهند چه برسد به اینکه نقطه مقابل او را تأیید بکنند؟ خودتان بدانید

که اگر منکری را در هر شخص دیدید، او را از این منکر نهی کنید آنگاه این نظام اسلامی همیشه تروتازه و با طراوت و شاداب می ماند طرف امر به معروف و نهی از منکر فقط طبقه عامه مردم نیستند حتی اگر در سطوح بالا هم هستند. شما باید به او امر کنید نه این که از او خواهش کنید.

روح و مدل امر به معروف، مدل امر به نهی است، مدل خواهش و تقاضا و تضرع نیست که کسی بگوید که خواهش می کنم شما این اشتباه را نکنید، نه باید گفت آقا! این اشتباه را نکن، چرا اشتباه می کنی؟ طرف هر کی هست - حالا بنده که طلبه حقیری هستم - از بنده مهم تر هم باشد، او هم مخاطب امر به معروف و نهی از منکر قرار می گیرد.

13- بیانات در دیدار با اعضای شورای مرکزی ستاد احیای امر به معروف و نهی از منکر کشور:

اساس کار شما احیای امر به معروف و نهی از منکر است نه مباحثاً سازمان دهی امر به معروف و نهی از منکر. باید نگاه کنید ببینید کدام منکر باید نهی بشود. کدام منکر حالا باید نهی شود. کدام منکر واقعاً منکر خطرناکی برای ما است. نکته سوم این است که امر به معروف در شرع مقدس اسلام همان طوری که می دانید سه مرحله دارد یک مرحله، مرحله قلبی است و بایستی این را کاری کنید که همه مردم حداقل این امر به نهی قلبی را داشته باشند. بعد به زبانی می رسیم آنچه مسئولیت شماست مسئله زبانی است یعنی شما باید کاری بکنید که مردم امر به نهی زبانی را که مهم ترین عامل که حتی از جهاد بالاتر است یعنی تأثیرش از جهاد که توپ و تفنگ و بمب اتم است بیشتر است. اگر انجام بگیرد و تحقق پیدا کند. مرحله سوم آن است که آئین نامه اش را ایشان اشاره کرده اند و من تصویب کرده ام و ابلاغ شد آئین نامه خوبی هم است منتهی آن کار شما نیست کار بسیج است.

آن ها مرحله ید هستند منتهی من در آئین نامه اضافه کردم که آن گروهی که مرحله سوم را انجام می دهند موظف اند پشتیبان مرحله دومی ها هم باشند یعنی اگر چنانچه کسی آمر و ناهی بود سروکارش به کلانتری و ... نیافتد که به او اهانت کنند این بسیجی برود آن قوه ضابط قضایی و ضابطیت قضایی که قانون به بسیجی داده است از او حمایت کند. امر به معروف و نهی از منکر را اقامه کنید نگذارید در جوامع جوان، چه در مدرسه ها و چه در دانشگاه ها کار به فساد بکشد. این مراکز برای دشمن هدف است.

مردم همان طور که نماز را واجب می دانند باید امر به معروف را واجب بدانند.

تأثیر امر به نهی، اگر زبانی انجام گیرد از تأثیر مشت پولادین حکومت ها بیشتر است.

امروز امر به معروف و نهی از منکر، هم مسئولیت شرعی و هم مسئولیت انقلابی و سیاسی شماست.

یکی از مؤثرترین، شیرین ترین، کارآمدترین و کارسازترین شیوه های تعامل اجتماعی همین امر به معروف و نهی از منکر است.

امر به معروف و نهی از منکر مثل نماز واجب است.

چیزی که جامعه را اصلاح می‌کند همین نهی از منکر زبانی است. اگر مردم به آدم بدکار، خلاف‌کار، کسی که اشاعه فحشاء می‌کند می‌خواهد قبح گناه را از جامعه ببرد بگویند و ده یا صد یا هزار نفر به‌طور کلی افکار عمومی جامعه روی وجود و ذهن او سنگینی کند این او شکننده‌ترین چیزهاست. امر به معروف و نهی از منکر که یکی از ارکان اساسی اسلام و ضامن برپاداشتن همه فرایض اسلامی است باید در جامعه ما احیاء شود.

مبادا کسانی باشند که اگر کسی امر به معروف و نهی از منکر کرد از او حمایت نکنند بلکه از مجرم حمایت کنند البته خبرهای به گوش من از گوشه و کنار کشور می‌رسد در بعضی از موارد هر جایی که من بدانم و احساس بکنم خبر اطمینان بخشی پیدا بکنم که امر به معروف و ناهی از منکر مورد جفای خدای ناکرده یک مأموری یا مسئولی قرار گرفته باشد خودم وارد قضیه خواهم شد.

امروز جوانان مؤمن و با اخلاص بسیجی باید برای دفاع از انقلاب، اسلام و ارزش‌ها و فضیلت‌های اسلامی در صحنه حضور مستمر داشته باشند و با امر به معروف و نهی از منکر به مسئولیت شرعی و انقلابی و سیاسی خود عمل کنند.

همه باید امر به معروف و نهی از منکر بکنند الآن هم عرض می‌کنم نهی از منکر کنید این «واجب است» امر به معروف و نهی از منکر که یکی از ارکان اساسی اسلام و ضامن برپاداشتن همه فرایض اسلامی است باید در جامعه ما احیاء شود ما هنوز در یک جامعه کاملاً اسلامی که نیک بختی دنیا و آخرت مردم را به‌طور کامل تأمین کند و تباهی و کج روی و ظلم و انحطاط را ریشه‌کن سازد، فاصله زیادی داریم. این فاصله باید با همت مردم و تلاش مسئولان طی شود و پیمودن آن باید همگانی شدن امر به معروف و نهی از منکر آسان گردد.

جوانان در محیط خودشان امر به معروف و نهی از منکر کنند چرا این واجب امر به معروف، امر به کارهای خوب، در جامعه اسلامی هنوز اقامه نشده است. نگویند به من چه، او هم نمی‌تواند بگوید به تو چه، اگر هم گفت، شما اعتنا نکنید.

چرا کسانی از گفتن ابا می‌کنند؟ یک عده بر اثر ضعف نفس از گفتن ابا می‌کنند، یک عده هم خیال می‌کنند که گفتن فایده‌ای ندارد باید با دست جلو بروند! نه زبان از دست خیلی مهم‌تر است، امر به معروف و نهی از منکر را اقامه کنید.

من می‌خواهم این واجب فراموش شده اسلام رو به یاد شما و به یاد ملت ایران بیارم. امر به معروف و نهی از منکر، همه آحاد مردم وظیفه امر به کار خوب و نهی کردن از کار بد را برای خودشان قائل باشند. کسی که مردم را به نیکی امر می‌کند اما خود او به آن عمل نمی‌کند، مردم را از بدی نهی می‌کند اما خود او همان بدی را مرتکب می‌شود چنین شخصی مشمول لعنت خدا می‌شود و سرنوشت بسیار خطرناکی خواهد داشت.

اگر معنای امر به معروف و نهی از منکر و حدود آن برای مردم روشن شود معلوم خواهد شد یکی از نوترین، شیرین‌ترین، کارآمدترین و کارسازترین شیوه‌های تأمل اجتماعی، همین امر به معروف و نهی از منکر است و بعضی از افراد دیگر در نمی‌آیند بگویند «آقا! این فضولی کردن است» نه این همکاری کردن است، این نظارت عمومی است، این کمک به شیوع خبر است، این کمک به محدود کردن بدی و شر است، کمک به این است که در جامعه اسلامی، گناه، همیشه گناه تلقی شود.

در مسئله امر به معروف و نهی از منکر فقط نهی از منکر نیست، امر به معروف و کارهای نیک هم هست. هر کسی را که شما به یکی از این کارهای خوب امر کنید. به او بگوئید از او بخواهید. امر به معروف است. نهی از منکر هم فقط نهی از گناهان شخصی نیست. تا می‌گوییم نهی از منکر، فوراً در ذهن مجسم می‌شود که اگر یک نفر در خیابان رفتار و لباسش خوب نبود، یکی باید بیاید و او را نهی از منکر نماید فقط این نیست این جزء دهم است.

چیزی که جامعه را اصلاح می‌کند همین نهی از منکر زبانی است.

بارها گفتم نهی از منکر زبانی جایز و واجب و وظیفه همه است و در هیچ شرایطی هم ساقط نمی‌شود. البته دولت. مجلس شورای اسلامی، دستگاه قضایی و نیروی انتظامی موظف‌اند که ناهی از منکر را پشتیبانی کنند این وظیفه آن‌هاست.

امر به معروف و نهی از منکر یادآوری یک واجب فراموش شده است. ما باید خود را به سرچشمه اسلام برسانیم. تا زندگی به تمامی شیرین شود.

همه آحاد مردم باید وظیفه امر کردن به کار خوب و نهی کردن از کار بد را برای خود قائل باشند این تضمین کننده حیات طیبه در نظام اسلامی خواهد بود.

امر به معروف یک مرحله گفتن و یک مرحله عمل دارد. مرحله عمل، یعنی اقدام با دست و بازو، این مرحله، امروز به عهده حکومت است و باید با اجازه حکومت انجام بگیرد و لا غیر؛ اما گفتن با زبان، بر همه واجب است و همه باید آن بدون ملاحظه انجام بدهند.

امر به معروف و نهی از منکر، همه آحاد مردم باید وظیفه امر کردن به کار خوب و نهی کردن از کار بد را برای خود قائل باشند این، تضمین کننده حیات طیبه در نظام اسلامی خواهد بود.

امر به معروف یک مرحله گفتن و یک مرحله عمل دارد. مرحله عمل، یعنی اقدام با دست و زور، این مرحله، امروز به عهده حکومت است باید اجازه حکومت انجام بگیرد و لا غیر؛ اما گفتن با زبان بر همه واجب است. امر به معروف و نهی از منکر که یکی از ارکان اساسی اسلام و ضامن برپاداشتن همه فرایض اسلامی است، باید در جامعه ما احیاء شود.

امیرالمؤمنین (ع) مانند دیروز و دیشبی نماز را با مردم خوانده است، شاید با آن‌ها حرف زده است، آن‌ها او را دیده‌اند، باز هم تازیانه‌ای بر دوش در میان بازارهای کوفه راه رفته و امر به معروف و نهی از منکر کرده است.

یکی از مواهب الهی و مفاخر اسلامی و مایه رشد و ارتقاء و پیشرفت امور و مصادیق بارز فریضه امر به معروف است و باید در جامعه توسعه و کیفیت بیابد.

امر به معروف و نهی از منکر یعنی سوق دادن به نیکی‌ها و بازداشتن از بدی‌ها
امر به معروف و نهی از منکر را اقامه کنید.

کوفه همان جای بود که امیرالمؤمنین (ع) در بازارهای آن راه می‌رفت و تازیانه بر دوش می‌انداخت، مردم را امر به معروف و نهی از منکر می‌کرد
مسئله امر به معروف و نهی از منکر مثل مسئله نماز است.

باید بروید یاد بگیرید مسئله دارد. که کجا و چگونه باید امر به معروف و نهی از منکر کرد
موضوع امر به معروف که موضوع جدیدی نیست، این تکلیف همیشگی مسلمانان است جامعه اسلامی با انجام این تکلیف زنده می‌ماند.

امر به معروف فقط این نیست که ما برای اسقاط تکلیف دو کلمه بگوییم همه جا جای نهی از منکر است. یک دانشجو هم در محیط درس می‌تواند نهی از منکر کند یک کارمند شریف هم در محیط کار خود هم می‌تواند نهی از منکر بکند یک کاسب مؤمن هم در محیط کار خود می‌تواند نهی از منکر کند، یک هنرمند هم با وسایل هنری خود می‌تواند نهی از منکر کند، روحانیون در محیط‌های مختلف، یکی از مهم‌ترین عوامل نهی از منکر و امر به معروف‌اند، نمی‌توان این واجب بزرگ الهی را در دایره‌های کوچک محدود کرد.

قوام حکومت اسلامی با امر به معروف و نهی از منکر است

معنای امر به معروف این است معنای حضور نیروهای مؤمن در صحنه‌های گوناگون جامعه

قشرهای مختلف، باید جایگاه خود را در امر به معروف و نهی از منکر پیدا کنند، هر کس جایگاهی دارد، کجا باید نهی از منکر بکنید، شما در مقابل کدام منکر می‌توانید مقاومت کنید و بایستید.

با امر به معروف و نهی از منکر، که وظیفه شما در داخل محیط کارها تان و در همه جاهاست با این روش‌ها کاری کنید که فضا فضای اسلامی بشود.

گفتیم اگر دیدید کسی مرتکب خلافتی می‌شود، امر کنید به معروف و نهی کنید از منکر یعنی به زبان بگویید. نگفتیم مشت و سلاح و قوت به کار ببرید. این‌ها لازم نیست خدای متعال که این واجب را بر ما مسلمان‌ها نازل فرموده است خودش می‌داند مصلحت چگونه است ما هم تا حدودی حکم و مسائل الهی را درک می‌کنیم بزرگ‌ترین حربه در مقابل گناه کار، گفتن و تکرار کردن است اینکه یک نفر بگوید اما ده نفر ساکت بنشینند و تماشا کنند نمی‌شود. اگر یکی دچار ضعف نفس بشود. یکی خجالت بکشد؛ و یکی بترسد

اینکه نهی از منکر نخواهد شد گناهکار هم فقط بدحجاب نیست، که بعضی فقط به مسئله بدحجاب چسبیده‌اند این یکی از گناهان است.

و از خیلی گناهان کوچک‌تر است. خلاف‌های فراوانی از طرف آدم‌های لایبالی در جامعه وجود دارد. خلاف‌های سیاسی، خلاف‌های اقتصادی، خلاف در کسب‌وکار، خلاف در کار اداری، خلاف‌های فرهنگی، این‌ها همه خلاف است کسی غیبت می‌کند کسی دروغ می‌گوید، کسی توطئه می‌کند کسی مسخره می‌کند، کسی کم‌کاری می‌کند کسی ناراضی تراشی می‌کند کسی مال مردم را می‌دزدد کسی آبروی مردم را بر باد می‌دهد این‌ها همه منکر است. در مقابل این منکرها، عامل بازدارنده نهی است، نهی از منکر بگوئید: آقا نکن، این تکرار نکن برای طرف مقابل شکننده است این نکته اول: که نهی از منکر اراده و تصمیم و قدرت و شجاعت لازم دارد. که به حمد اله، در قشرهای مردم ما و در زن و مرد ما وجود دارد. باید آن را بکار گیرید منتظر نباشید دستگاه‌ها بیایند و کاری بکنند.

خود مردم باید وارد بشوند خود مردم باید نهی از منکر بکنند. البته دولت، مجلس شورای اسلامی دستگاه قضایی و نیروی انتظامی موظف‌اند که ناهی از منکر را پشتیبانی کنند این وظیفه آن‌هاست.

من تأکید می‌کنم که جوان‌های عزیز و مؤمن، آحاد مردم، زن و مرد مسلمان امر به معروف و نهی از منکر را که دو فریضه الهی و جز چیزهایی است که می‌تواند در این جهت برای ملت ما وسیله بسیار مفید و مؤثر و پیش برنده‌ای باشد.

بعضی از برنامه‌ها، فضای زندگی را قابل زیست می‌سازد مثل برنامه حکومت تشکیل دولت، امر به معروف و نهی از منکر، دشمنی با ستمگران، خوبی و نیکی با مردمان صالح و مؤمن، کمک به اصلاح امور عمومی جهان و جامعه.

تأثیر امرونی زبانی – اگر انجام بگیرد، از تأثیر مشمت پولادین حکومت‌ها بیش‌تر است. من چند سال است که گفته‌ام امر به معروف و نهی از منکر. البته عده‌ای این کار را می‌کنند؛ اما همه نمی‌کنند همه تجربه نمی‌کنند، می‌گویند آقا چرا اثر نمی‌کند. تجربه کنید. منکری را که دیدید با زبان تذکر دهید. اصلاً هم لازم نیست زبان گزنده باشد و با شما برای رفع آن منکر. سخنرانی بکنید یک کلمه بگوئید: آقا! خانم! برادر! این منکر است شما بگوئید. نفر دوم بگوئید، نفر سوم بگوئید، نفر دهم بگوئید نفر پنجاه هم بگوئید کی می‌تواند منکر را ادامه بدهد.

یک نکته را هم می‌خواهم یادآوری بکنم و آن نظام امر به معروف و نهی از منکر است. امر به معروف و نهی از منکر واجب حتمی است. فقط من و شما به عنوان مسئولان کشور وظیفه‌مان در باب امر به معروف و نهی از منکر سنگین‌تر است. باید از شیوه‌ها و وسایل مناسب استفاده کنیم.

قوام و رشد و کمال و صلاح وابسته به امر به معروف و نهی از منکر است. این‌هاست که نظام را همیشه جوان نگاه می‌دارد.

چنانچه امر به معروف باشد و شما وظیفه خودتان بدانید که اگر منکری را در هر شخص دیدید او را از این منکر نهی کنید، آنگاه، این نظام اسلامی همیشه تروتازه و با طراوت و شاداب می‌ماند.

نهی از منکر فقط طبقه عامه مردم نیستند. حتی اگر در سطوح بالا هم هستند شما باید به او امر کنید نه اینکه از او خواهش کنید باید بگوئید: آقا! نکن این کار یا این حرف درست نیست. امر و نهی باید با حالت استعلا باشد. البته این استعلا معنایش این نیست که آمران حتماً باید بالاتر از مأموران و ناهیان بالاتر از منتهیان باشند. نه رو و مدل امر به معروف، مدل امر و نهی است، مدل خواهش تقاضا و تضرع نیست: نمی‌شود گفت که خواهش می‌کنم، شما این اشتباه را نکنید نه باید گفت آقا! این اشتباه را نکن، چرا اشتباه، می‌کنی طرف هر کسی هست.

امر به معروف و نهی از منکر یک وظیفه عمومی است.

امر به معروف یعنی دیگران را به کارهای نیک امر کردن و نهی از منکر دیگران را از کار بد نهی کردن.

امر و نهی، فقط زبان گفتن است

اگر معنای امر به معروف و نهی از منکر و حدود آن برای مردم روشن بشود، معلوم خواهد شد یکی از نوترین، شیرین‌ترین، کارآمدترین و کارسازترین شیوه‌های تعامل اجتماعی. همین امر به معروف و نهی از منکر است.

وقتی که امر به معروف و نهی از منکر در جامعه رایج شد، این موجب می‌شود که گناه در نظر مردم همیشه گناه بماند و تبدیل به ثواب و کار نیک نشود.

بنابراین اولین فایده امر به معروف و نهی از منکر همین است که نیکی و بدی، همچنان نیکی و بدی بماند. فایده‌ای دیگرش این است وقتی در جامعه گناه منتشر بشود و مردم با گناه خوی بگیرند، آنگاه اگر در رأس جامعه هم کسی بخواهد مردم را به خیر و صلاح و معروف و نیکی سوق بدهد. کارش با مشکل مواجه خواهد شد. نمی‌تواند. یا با آسانی نمی‌تواند مجبور است با صرف هزینه فراوان این کار را انجام بدهد. یکی از موجبات

ناکامی تلاش‌های امیر مؤمنان علی (ع) با آن قدرت و عظمت در ادامه این راه که بالاخره هم به شهادت آن بزرگوار منجر شد همین بود.

شما باید ما را به معروف امر و از منکر نهی کنید. مردم باید از مسئولان کار خوب بخواهند آن‌هم نه به صورت خواهش و تقاضا. بلکه باید از آن‌ها بخواهند این مهم‌ترین حوزه هست.

وقتی که امر به معروف و نهی از منکر نشود و در جامعه خلافت‌کاری، دزدی، تقلب و خیانت رایج گردد؛ و به تدریج جزء فرهنگ جامعه بشود. زمینه برای روی کار آمدن آدم‌های ناباب فراهم خواهد شد.

امر به معروف و نهی از منکر هم جزء مهم‌ترین مسائلی است که جوان‌ها باید به آن اهتمام کنند.

ویژگی اصلی نخبگان در امر به معروف و نهی از منکر

در میان نخبگان، ویژگی‌ها و خصائص گوناگونی را می‌توان برشمرد اما آنچه با موضوع بحث ما تناسب دارد، جنبه اقناعی و تأثیرگذاری و تأثیرپذیری آن‌ها است، اگر در موضوع خاصی نخبگان قانع نشوند با هیچ ابزاری حتی با قدرت قهریه نمی‌توان آنان را همراه نمود و در صورت فشار بر آنان دست به فتنه‌های زیرزمینی خواهند زد. گره ذهنی آنان باید گشوده شود، ابهام، شبهه و تردیدشان باید عاقلانه زدوده شود و توجیه و پاسخ منطقی برایشان ارائه گردد تا بتوان رفتارشان را مدیریت کرد و آن‌ها را با حاکمیت و مکتب همراه ساخت، در این صورت ظرفیت تأثیرگذاری آن‌ها بر ظرفیت نظام اسلامی افزوده می‌شود.

چیستی، چرایی و چگونگی امر به معروف و نهی از منکر نخبگان

امر به معروف و نهی از منکر به معنای ترویج خوبی‌ها و بر حذر داشتن از بدی‌ها از ضروری‌ترین فرایض دینی است که عمل به آن واجب شرعی است قلمداد می‌شود. فرهنگ‌سازی و گفتمان‌سازی امر به معروف و نهی از منکر از وظایف عمومی بالأخص برای نخبگان محسوب می‌گردد. اجرای این فریضه نه تنها فی‌نفسه مطلوب بوده و بر همگان واجب کفایی است، بلکه در پاسخ به چرایی اجرای آن می‌توان گفت اولاً امر قطعی شارع مقدس بدان تعلق گرفته، ثانیاً به علت اینکه صلاح و اصلاح جامعه در آن است، ثالثاً اجرای صحیح و گسترده آن موجب احیا و اجرای سایر فرایض دینی می‌گردد چنانچه در روایات اشاره شده است که «بها تقام الفرائض» رابعاً اصلاح و ارشاد و هدایت نخبگان و خواص به خودی خود موجب اصلاح عامه مردم می‌گردد. با این توصیف، وقتی چیستی و چرایی این مهم روشن شد در پاسخ به چگونگی اجرای امر به معروف و نهی از منکر و اینکه نسبت به چه کسانی اجرا شود باید بحث اساسی صورت پذیرد.

روش‌شناسی نخبگان دانشگاه در امر به معروف و نهی از منکر

نوع برخورد و مواجهه با نخبگان در دانشگاه از ظرافت، پیچیدگی و حساسیت خاصی برخوردار است، رفتار و کنش و واکنش آنان تابع برخوردهای خاص می‌باشد، با آنان نمی‌توان با رویکرد احساسی، هیجانی و تخریبی برخورد کرد و یا از موضع قدرت وارد شد، چنین برخوردهایی فاصله و شکاف آنان با حاکمیت و مکتب را بیش از پیش افزایش می‌دهد و عمیق‌تر می‌سازد. در این خصوص چند راهکار را می‌توان دارای اولویت بیشتری دانست:

الف) یازده راهکار اولویت‌دار

1- گفتگوی حکیمانه: حکمت و گفتگوی حکیمانه راهبرد قرآنی برای تأثیرگذاری بر افکار و قلوب مخاطبان است، هدف در چنین راهکاری تنها هدایت، دلسوزی و جهاد نرم‌افزاری است و شائبه منافع فردی، حزبی، جناحی و سیاسی مطرح نیست؛ بنابراین اعتماد مخاطبی که در سطح نخبگی قرار دارد جلب می‌شود و امر و نهی تأثیر خود را می‌گذارد.

2- موعظه حسنه: موعظه حسنه مهم‌ترین تکنیک القاء مطالب در مخاطب خاص است که موجب نرم کردن قلوب، نشان دادن خیرخواهی و امیدواری به آینده مطلوب می‌گردد. مشهود بودن اخلاص و صداقت امر و نهی در این روش ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است و در برخی روایات هم شرط موعظه گری گفتار صادقانه و عمل خالصانه است. در برخی روایات اقشاری خاص از جامعه را بیشتر نیازمند موعظه معرفی می‌کنند، یعنی علما که خود غالباً موعظه‌گر هستند. (بحار، ج 2، ص 108)

3- جدال احسن: در قرآن و روایات به کرات بر جدال احسن به‌ویژه با نخبگان و خواص جامعه تأکید شده و به شدت از جدال ممنوع نهی شده است. در این نوع جدال باید از بهترین ادبیات و جذاب‌ترین روش‌ها و مشروع‌ترین ابزارها و رویکردها استفاده شود. همان‌طور که با دستمال کثیف نمی‌توان شیشه را پاک کرد با روش و ادبیات نادرست نمی‌توان کسی را هدایت و ارشاد نمود زیرا نخبگان را به لجاجت سوق داده و در حق ناپذیری ثابت‌قدم می‌سازد.

4- تولید پیام مناسب: در روش‌های متداول امر به معروف و نهی از منکر تنها بر دادن تذکر تمرکز می‌شود، در حالی که ابتدا باید پیام و محتوای جذاب و متناسب با هریک از نخبگان تولید شود.

5- روش‌شناسی و مخاطب‌شناسی: از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی همواره در مقاطعی نهادهای مختلف نسبت به اجرای این فریضه اقدام کرده اما نتیجه مطلوب نگرفته‌اند، مهم‌ترین دلیل آن در بحران روشمندی است. ما نتوانسته‌ایم آرمان‌های مطلوب و سازنده را با روش‌های جذاب منتقل کنیم؛ بنابراین به‌عنوان یک مسئله مهم باید به طراحی روش‌های تأثیرگذار در مواجهه با نخبگان جامعه اهتمام ویژه به عمل آید و یک‌بار برای همیشه در مقوله روشی مهارت‌آموزی شود و از روش‌های ناکارآمد درس و عبرت لازم گرفته شود و چندباره راه‌های رفته را نیازمائییم.

- 6- اقدام در بستر قانون: اقدام آمران و ناهیان از منکر در بستر قوانین و مقررات موجود برای نخبگان و خواص مورد پذیرش قرار می‌گیرد و تأثیرگذار خواهد بود.
- 7- پرهیز از رفتارهای احساسی و هیجانی: رفتارهای احساسی و هیجانی در سطح نخبگان مورد پذیرش و اقبال قرار نمی‌گیرد. چنین رفتارهایی حتی در سطح عامه مردم هم پاسخ عکس می‌دهد.
- 8- تشکیل تیم‌های تخصصی: امرونی نخبگان را باید به تیم‌هایی از نخبگان موجه سپرد این تیم‌ها می‌توانند به تناسب شغلی و یا ملاحظات دیگر به مشاوره و ارتباط با افراد هم‌سطح خود بپردازند.
- 9- پرهیز از لحاظ کردن گرایش‌های سیاسی و جناحی: امر به معروف و نهی از منکر فریضه‌ای دینی است و امرونی می‌بایست معطوف به رفتارها و گفتارهای موافق و یا مخالف شرع و مقدسات دینی باشد و از ملاحظه سلايق و خطوط سیاسی پرهیز شود.
- 10- دسته‌بندی نخبگان و انتخاب آمران و ناهیان از طیف ذی‌ربط: نخبگان جامعه را باید بر اساس سطح تحصیلات و یا نوع تخصص مانند پزشکان، مهندسان، اساتید، هنرمندان، اهالی رسانه و مطبوعات، روحانیان، فعالان سیاسی، دانشجویان و... دسته‌بندی کرد و آمر و ناهی از همان دسته انتخاب شوند.
- 11- هم‌افزایی و ایجاد اجماع ملی در تراز انقلاب اسلامی: نخبگان را می‌توان به دودسته نخبگان درون قدرت و نخبگان بیرون قدرت تقسیم کرد. در صورت اجرای فریضه امر به معروف و نهی از منکر در سطح نخبگان می‌بایست در همه سطوح به اجرای آن پرداخت تا از اراده نظام اسلامی و اجماع در حاکمیت حکایت کند و تأثیر بیشتری داشته باشد.

ب) هشت اصل موفقیت در امر به معروف و نهی از منکر

برای انتخاب روش درست و مؤثرترین راه‌کار توجه به اصول و ملاحظات اساسی زیر ضروری است:

پیشگامی: خودسازی و شروع از خود، سرلوحه موفقیت در امرونی است «کونوا دعاه الناس بغير السننکم» اولویت‌بندی: تعیین ارجحیت و تشخیص اینکه کدام منکر یا معروف مهم‌تر است و از کجا باید شروع کنیم. مخاطب شناسی: شناخت مخاطب و انتخاب روش با رعایت تناسب بین آمر و ناهی با مخاطب. موقعیت‌شناسی: تشخیص شرایط محیطی و اقتضات. رعایت مراتب: پرهیز از زیاده‌روی و فراتر رفتن از سطح اقدامی که تأثیرگذار است. استفاده از همه ظرفیت‌ها: در نظر داشتن همه ظرفیت‌های ممکن و استفاده از آنها. استمرار: صبر و حوصله پیگیر داشتن و استمرار کار تا حصول نتیجه. هوشمندی: اجتناب از مواضع تهمت و مواقع آلودگی.

ج) اصول دوگانه‌های روشی

- 1- آشکار یا پنهان. 2- مستقیم یا غیرمستقیم. 3- استدلالی یا احساسی. 4- فردی یا دسته‌جمعی. 5-
- ایجابی یا سلبی. 6- مردمی یا حاکمیتی. 7- دفعی یا تدریجی.

اتخاذ هر کدام از روش‌های بالا بستگی کامل به اولویت موقعیت شرایط محیط، وضعیت مخاطب و ظرفیت‌های امرونی کننده دارد. مهارت در امر به معروف و نهی از منکر یعنی اینکه بتوانیم با رعایت اصول 7 گانه موفقیت آفرین از میان روش‌های بالا در هر مورد مناسب‌ترین روش‌ها را انتخاب کنیم.

نقش و جایگاه سفارش و توأسی به معروف

امر به معروف از واجبات دینی و ضرورت‌های اجتماعی در جامعه اسلامی است. امر به معروف یعنی ارشاد و راهنمایی و ترغیب دیگران به راه‌های رشد و نجات‌بخش و انجام کارهای پسندیده است. ترغیب و تشویق به انجام رفتارها و گفتارهایی که موافق دین و عقل و عرف صحیح باشد. منکر یعنی کارهای ناپسند و گفتارها رفتارهایی که مغایر شئون و احکام دینی و عقل سلیم و عرف صحیح است. مردم باید همدیگر را از کارهای زشت و ناپسند و هر آنچه مخالف شریعت است بر حذر دارند. فرهنگ قرآنی کسانی که امر به معروف بکنند بهترین امت خواهند بود.¹ خداوند نشانه و ویژگی مردان و زنان باایمان را امر به معروف می‌داند.² پیامبر اسلام (ص) فرمود: «هر کسی مردم را به کارهای پسندیده فراخواند و از کارهای ناشایست بازدارد، جانشین خدا و فرستاده خدا در زمین است».³ امام علی (ع) فرمود: «امر به معروف برترین اعمال مردم است». «هدف و غایت دین امر به معروف و نهی از منکر و برپاداشتن حدود الهی است».⁴

رسول خدا (ص) فرموده است: «هرگاه مردم امر به معروف و نهی از منکر نکنند و از نیکان اهل بیت پیروی نکنند، خداوند اشرارشان را بر آنها حاکم می‌کند. در این صورت نیکان آنان، فرامی‌خوانند ولی پاسخی نمی‌شنوند».⁵ امام باقر (ع) فرمود: «به وسیله امر به معروف و نهی از منکر راه‌ها امن، درآمدها حلال، مظالم بازگردانده، زمین آباد و داد مظلومان از ظالمان گرفته می‌شود و کارها درست می‌گردد».⁶ «امر به معروف و نهی از منکر راه پیامبران و روش صالحان است، واجب بزرگی است که به وسیله آن دیگر واجبات اقامه می‌شوند».⁶

ابعاد و اقسام معروف

آشنا کردن دیگران با کارهای نیک و رفتارها و گفتارهای پسندیده و ترغیب دیگران به نیکوکاری از وظایف همگانی است. این وظیفه به عنوان یک واجب شرعی تشریح شده است. امر به معروف ناشی از امر و دستور قطعی خداوند به انسان‌ها می‌باشد؛ بنابراین انجام اوامر الهی واجب است و امر به معروف از مهم‌ترین اوامر

¹ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ. آل عمران/110

² وَ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ. توبه/71

³ محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمة، ج 3، ص 1940

⁴ محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمة، ج 3، ص 1941

⁵ محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمة، ج 3، ص 1940

⁶ کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج 5، ص 56

خداوند متعال محسوب می‌گردد. معروف‌ها البته محدود در یک یا دو عنوان خاص نمی‌شود بلکه همه شئون فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، روابط بین‌الملل، مدیریت، سیاست‌گذاری، امنیت و... را در برمی‌گیرد. معروف به سه دسته کلی فردی، خانوادگی و اجتماعی تقسیم می‌شوند:

الف) معروف‌های فردی: اخلاص در عمل، ایمان به خدا، اعتقاد راسخ به روز قیامت و حساب و کتاب عالم آخرت، اعتقاد به نبوت و تمامت و عمل به سنت معصوم، امید داشتن به لطف و رحمت و فضل خدا، مشارکت در کار خیر، داشتن صبر و استقامت در مصیبت، شجاعت، خشوع و خضوع در برابر خداوند، اهل عبادت و سحرخیزی، توبه و استغفار مستمر، داشتن ادب، آرامش و وقار، میانه‌روی و دوری از افراط و تفریط، توکل بر خدا، نترسیدن از مرگ، خودسازی تزکیه نفس، انجام واجبات الهی، داشتن نظم در کارها.

ب) معروف‌های خانوادگی: معیار ایمان در انتخاب همسر، سهل گرفتن در ازدواج فرزندان، تأمین زندگی و نیازهای متعارف همسر، احترام به همسر و فرزندان، شیر دادن مادر به فرزند، رازداری نسبت به اسرار یکدیگر، احترام به خانواده همسر، گذشت از خطاهای یکدیگر، دلسوزی نسبت به یکدیگر، همکاری و همیاری.

ج) معروف‌های اجتماعی و سیاسی: احترام به دیگران، امر به معروف، نهی از منکر، اطاعت از خداوند و پیامبر و اولی‌الامر، وحدت و یکپارچگی، دوری از اختلاف و تفرقه، تکیه نکردن به بیگانه، نترسیدن از بیگانه، پرهیز از نفوذپذیری، پرهیز از جاسوسی، جهاد، برائت از کفار و مشرکین و منافقین، قضاوت عادلانه نسبت به دیگران، زیست مسالمت‌آمیز، قانون‌مداری، نظم‌پذیری، جامعه‌پذیری، اقامه واجبات الهی مانند نماز جماعت و نماز جمعه، شرکت در اجتماعات و راهپیمایی‌های قانونی، دفاع از حق، دفاع از مظلوم، دفاع از ارزش‌ها، داشتن آگاهی و بصیرت.

از مهم‌ترین ویژگی‌ها و مختصات جامعه اسلامی احساس مسئولیت نسبت به یکدیگر است. افراد بدون تنگ‌نظری و غرض‌ورزی باید به‌عنوان یک عبادت و یک خدمت به این کار بپردازند یعنی مردم را به کارهای نیک ترغیب و از کارهای بد بازدارد. نوعی مراقبت عمومی نسبت به یکدیگر لازم است تا اگر کسی از روی غفلت و یا به‌واسطه این‌که فریب کسی را خورده مرتکب گناه یا انحرافی شد او را نجات دهند. خداوند می‌فرماید: «خدا به عدالت و نیکوکاری و دادن حق نزدیکان امر می‌کند و از ارتکاب فحشا و منکرات و تجاوز به حقوق دیگران نهی می‌کند».⁷

ابعاد و اقسام منکر

⁷ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُم لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ. نحل/90 و اعراف/29

آشنا ساختن دیگران با زشتی و قبح کارهای زشت و رفتارها و گفتارهای ناپسند و بازداشتن آنان از ارتکاب چنین کارهایی وظیفه همه مسلمانان شمرده شده است. خداوند از کارهای بد و ارتکاب محرمات نهی کرده و از مسلمانان هم خواسته است دیگران را از کار حرام و ناپسند باز بدارند؛ بنابراین انجام اوامر الهی واجب و ترک گناهان نیز واجب است.

خداوند به شدت سرزنش می‌کند افرادی را که دیگران را به کارهای بد سوق می‌دهند و آنان را به گناه، غفلت، فساد و ظلم وامی‌دارند. برای مثال در آیه 24 سوره حدید و آیه 37 سوره نساء کسانی را که بخیل هستند و دیگران را به بخل وامی‌دارند، سرزنش کرده است. در آیه 156 و 168 سوره آل عمران کسانی را که مسلمانان را از جهاد و شرکت در جنگ با کفار و مشرکین باز می‌دارند سرزنش کرده است. با این توصیف خداوند در آیه 79 سوره مائده مسلمانان را از دچار شدن به سرنوشت قوم بنی‌اسرائیل بیم می‌دهد. درجایی دیگر خداوند به سرنوشت کسانی اشاره می‌کند که به واسطه نهی از منکر از عذاب الهی نجات یافتند. منکرات را می‌توان به چند دسته تقسیم کرد:

الف) منکرات اعتقادی: کفر، شرک، کتمان حقایق، افترا بستن به خدا و رسول و اهل بیت، تقلید کورکورانه از عقاید باطل نیاکان، تحریف احکام دین، ایجاد انحراف و ترویج عقاید انحرافی، خرافه‌گرایی، خداستیزی به سبک مارکسیسم، خدا‌گریزی به سبک لیبرالیسم، سوءاستفاده از دین.

ب) منکرات فرهنگی: تأثیر پذیرفتن از فرهنگ غیر اسلامی، ترویج دیدگاه‌های فرهنگی غربی، زندگی اشرافی، تجمل‌گرایی، اسراف، استفاده از مفاصد ماهواره و اینترنت، بی‌حجابی و بدحجابی، برهنگی، مدل شدن دختران، ترویج الگوهای فرهنگی غیر اسلامی، کمک کردن به تهاجم فرهنگی.

ج) منکرات اجتماعی: هجرت نکردن از محله‌های ناسالم که قدرت تغییر آن را ندارد، غفلت از دشمن و توطئه‌های دشمنان، همراهی و همسویی با دشمن، تقلید کورکورانه و تعصب جاهلانه از آداب و رسوم گذشتگان، شرکت در جلسات گناه، دوستی با افراد ناسالم و فاسد، تهمت زدن، غیبت کردن، سخن‌چینی، اختلاف و تفرقه‌افکنی، پیروی از اکثریت گمراه، سوءظن، تجسس، بدگویی از دیگران و تخریب شخصیت، بی‌تفاوتی نسبت به دیگران و جامعه، اشاعه و ترویج فساد و فحشاء، شایعه‌پراکنی، ناامید سازی، سیاه‌نمایی، دروغ‌گویی، فتنه‌گری، چاپلوسی.

د) منکرات خانوادگی: بی‌توجهی به ایمان و پاک‌دامنی در انتخاب همسر، سخت‌گیری مادی در ازدواج جوانان، تجمل‌گرایی و اسراف در مراسم، نام‌گذاری نامتعارف فرزندان، بی‌توجهی به روابط محرم و نامحرم با بستگان و دوستان، بداخلاقی با والدین و فرزندان، بی‌توجهی فرزندان به نظرات والدین، عاق والدین، بی‌توجهی به تربیت فرزندان.

و) منکرات اقتصادی: رباخواری، گران‌فروشی، کم‌فروشی، غش و فریب در معامله، سوگند دروغ، فروش جنس معیوب بدون گفتن عیوب آن، فروش اسلحه به کفار و مشرکین و منافقین، فروش انگور برای تولید مشروب، دلالی فساد، قوادی، سوءاستفاده از بیت‌المال، احتکار، رشوه گرفتن، رشوه دادن، کم‌کاری در انجام‌وظیفه، تولید کالای نامرغوب، خوردن مال یتیم، نپرداختن وجوهات شرعی مانند خمس و زکات، نپرداختن مالیات، نپرداختن عوارض و قبوض قانونی.

ی) منکرات نظامی و دفاعی و امنیتی: شرکت نکردن در جهاد، فرار از جبهه، سرپیچی از خدمت سربازی، خیانت، جاسوسی و خبرچینی برای دشمن، نافرمانی از فرمانده، سازش با دشمن، پایمال کردن کشاورزی مردم، کوتاهی در نگرهبانی و مراقبت، تبلیغ به نفع دشمن، تضعیف و تخریب روحیه مردم، کوچک شمردن توان و قدرت خودی، بزرگ شمردن قدرت دشمن، بی‌تفاوتی نسبت به امنیت جامعه.⁸

موعظه و نصیحت

موعظه و نصیحت دیگران از راهبردهای قرآنی است. همه افراد در هر سطحی نیازمند پند و اندرز هستند. خداوند بسیاری از احکام و موارد را در قالب موعظه و نصیحت بیان کرده است. نصایح لقمان در قرآن کریم بدین منظور نقل شده است. افراد باید یکدیگر را همواره موعظه کنند. هیچ‌کس نباید خود را بی‌نیاز از موعظه بداند. موعظه باعث می‌شود انسان دچار غفلت و غرور و خودشیفتگی نگردد. بسیاری از افراد موفق پیوسته خود را مکلف می‌ساختند تا هرچند یک‌بار از موعظه بزرگان بهره‌مند شوند. دوستان و بستگان و همکاران می‌توانند یکدیگر را موعظه نمایند.

بررسی وضعیت موجود

الف) نقاط قوت

- 1- وجود منظومه فکری امامین انقلاب اسلامی به‌عنوان نقشه راه فرهنگی
- 2- وجود ایام‌الله و شعائر دینی و انقلابی
- 3- وجود تشکل‌ها و جریان‌های انقلابی در دانشگاه‌ها
- 4- اساتید و مدیران متدین، انقلابی و ولایی در دانشگاه‌ها

ب) نقاط ضعف

- 1- بی‌اهمیت شمردن و بی‌توجهی نقش امر به معروف و نهی از منکر در صلاح جامعه

⁸ قرائتی، محسن، امر به معروف و نهی از منکر، فصل پنجم

- 2- روند رو به ضعف باورهای اسلامی و کاهش پایبندی به آموزه‌های دینی
- 3- بی‌توجهی و غفلت از سوی دانشگاهیان، نهادها و دانشگاه‌ها در فهم و تبیین و روش‌شناسی امر به معروف و نهی از منکر

ج) فرصت‌ها

- 1- حمایت بی‌دریغ در منظومه فکری امام خمینی (ره) و رهبر معظم انقلاب اسلامی در احیاء امر به معروف و نهی از منکر
- 2- نقش گام دوم انقلاب اسلامی در احیاء امر به معروف و نهی از منکر
- 3- نقش اساتید معارف در پیوند علم و دین

د) تهدیدها

- 1- ترویج باورهای غلط در آثار زیان‌بار ترک امر به معروف و نهی از منکر
- 2- تلاش فراوان و برنامه‌ریزی گسترده شبکه‌های ضدانقلاب و مستهجن در اشاعه فحشا و عادی‌سازی آن
- 3- جنگ روانی در ممزوج کردن حق و باطل

کنش‌ها و واکنش‌های امر ونهی

الف) موضع‌گیری گناهکاران پس از تذکر آمر یا ناهی

1. پذیرش: در صورتی که مخاطب امر به معروف یا نهی از منکر را پذیرفت شایسته است آمر یا ناهی او را با جملاتی مثل: «امیدوارم همیشه در انجام این وظیفه موفق باشید» یا «خدا شما را از نیکان روزگار قرار دهد» دعا کند و شکر خدا را بجای آورد. این کار باعث می‌شود که صداقت وی بر مخاطب اثبات شود و همچنین تأثیر بیشتر امر ونهی و استمرار تأثیر را به دنبال داشته باشد.
2. سکوت: در صورتی که مخاطب امر به معروف یا نهی از منکر در مقابل امر یا نهی سکوت کرد، این سکوت می‌تواند علامت رضایت و پذیرش باشد یا نشانه ناخشنودی و رد امر ونهی؛ در هر صورت در این حالت وظیفه آمر و ناهی پایان یافته است.
3. مخالفت: در صورتی که مخاطب امر به معروف یا نهی از منکر موضع انکار و مخالفت گرفت و امر به معروف یا نهی از منکر را نپذیرفت، بحث موضع‌گیری آمر یا ناهی پیش می‌آید.

ب) مخالفت خاطی با امر به معروف و نهی از منکر

- در صورتی که مخاطب امر به معروف یا نهی از منکر موضع انکار و مخالفت گرفت و امر به معروف یا نهی از منکر را نپذیرفت، بحث موضع‌گیری آمر یا ناهی پیش می‌آید که شامل:

1. سکوت: سکوت در برابر گناهکار در اکثر موارد به ضعف به حساب می‌آید زیرا فرد خاطی گمان می‌کند مخالفت او صحیح و بی‌پاسخ است و حق با اوست.

2. ارائه پاسخ‌های کلی: این از جواب ندادن و سکوت بهتر است. دادن پاسخ‌های کلی مثل: «من به وظیفه‌ام عمل کردم حال نوبت شماست» یا «من شما را به دستور خدا آگاه کردم حال نوبت شماست».

3. دادن پاسخ مستقیم به مخالف: آمر یا ناهی باید با درایت، هوشمندی و حاضر جوابی پاسخی مستدل و مستقیم به مخالف بدهد تا با سکوت نکردن وی، فرد خاطی بداند که رفتار و مخالفت او با امر به معروف و نهی از منکر درست و به حق نیست و قطعاً پاسخی محکم خواهد داشت.

ج) چند نمونه سؤال و جواب تذکردهنده و خاطی

آزادم: بله؛ آزادی که گناه می‌کنی؛ اگر بنده خدا بودی گناه نمی‌کردی.
به تو مربوط نیست: به خدا که مربوط است، من دستور خدا را گفتم.
شما چه کاره هستید؟ دوست شما؛ مأمور خدا.
مزاحم نشو: توصیه به نیکی مزاحمت است؛ خیرخواهی مزاحمت است؟
برو به کار خودت برس: در حال حاضر مهم‌ترین کار من همین است؛ چون خدا امر کرده.
به خودم مربوط می‌شود: به خدا مربوط نمی‌شود؟ اینجا محیط اجتماع است، به همه مربوط می‌شود.
لازم نیست ما را امر به معروف کنید: اما خدا لازم می‌داند.
مملکت صاحب دارد: صاحب مملکت مرا امر کرده. یا چون حساب و کتابی هست من یادآوری می‌کنم.
گناه من یک مسئله شخصی است: گناه شخصی هم مخالفت با خداست و باید ترک شود.
دوست دارم این کار را می‌کنم: اما خدا دوست ندارد شما چنین کاری را بکنید.
قلب آدم پاک باشد این کارها مهم نیست: آدم گناهکار قلب پاک ندارد. گناه قلب را آلوده می‌کند.
نیازی به نصیحت ندارم: کسی که خطا می‌کند نیازمند نصیحت است.
دیگران بدتر از ما هستند: این مجوز گناه شما نیست. هرکسی باید پاسخگویی عمل خود باشد.
تعصب نداشته باش: چرا نسبت به پروردگارت تعصب نداشته باشم؟
ما گرفتار شده‌ایم: ولی همیشه امکان بازگشت وجود دارد مهم این است که زنده‌ای و فرصت داری.

دستورات اجرایی

- 1- برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی در روش‌شناسی امر به معروف و نهی از منکر
- 2- استفاده از کارشناسان خبره در تشکیل کارگروه‌های تخصصی، هیئات و جلسات مذهبی
- 3- شناسایی اساتید نخبه در ترغیب ایراد سخنرانی، نگارش مقاله و کتاب
- 4- رصد و آسیب‌شناسی مسائل اساسی و آسیب‌ها و موانع موجود در مسیر اجرای این فریضه
- 5- برنامه‌ریزی و تلاش برای جذب و به‌کارگیری حداکثری و هدفمند اساتید در ترویج و گفتمان‌سازی

- 6- تعیین راهبردهای اساسی در مقابله با آسیب‌های ترک امر به معروف و نهی از منکر
- 7- تبیین و تبلیغ مستمر برای پذیرش باور عمومی در دانشگاه‌ها
- 8- برگزاری نشست‌های تخصصی اساتید و نهادهای ذی‌ربط در آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی
- 9- تشکیل اتاق فکر و هیات اندیشه‌ورزی امر به معروف و نهی از منکر و سازمان بسیج اساتید
- 10- برگزاری نشست‌های مشترک عوامل مرتبط به صورت ماهانه یا فصلی از قبیل رؤسای دانشگاه‌ها، مسئولین نهاد نمایندگی رهبر معظم انقلاب در دانشگاه، سازمان بسیج دانشجویی، سازمان بسیج کارمندان مستر در دانشگاه، تشکل‌های دانشجویی، تعداد از اساتید صاحب‌نظر و پژوهشگران
- 11- تشکیل دبیرخانه برای این رویکرد و مدیریت دبیرخانه به صورت گردشی و سالانه توسط اعضای شرکت‌کننده در جلسات
- 12- تقویت و تحکیم نقاط قوت
- 13- استفاده حداکثری از فرصت‌های موجود و در دسترس
- 14- برنامه‌ریزی برای برطرف ساختن نقاط ضعف و آسیب‌ها
- 15- اهتمام جدی به مقابله با تهدیدها در دو سطح آفندی و پدافندی

هماهنگی مورد نیاز

- 1- هماهنگی با ستاد امر به معروف و نهی از منکر
- 2- هماهنگی با شورای عالی انقلاب فرهنگی
- 3- هماهنگی با سازمان بسیج اساتید
- 4- هماهنگی با دفتر نهاد مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها

خاتمه) چک‌لیست بازرسی

- 1- آیا برداشت قابل قبولی از برنامه و دستورالعمل ابلاغی وجود دارد؟ تا چه میزان؟
- 2- آیا اساتید از برنامه امر به معروف و نهی از منکر استقبال کرده‌اند؟ تا چه میزان؟
- 3- آیا ارزیابی و اثرسنجی اقدامات به موقع انجام شده است؟ تا چه میزان؟
- 4- آیا گزارش اقدامات و مشکلات مربوط تنظیم و منعکس شده است؟ تا چه میزان؟

